

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Liber Theologiæ Moralis, Viginti Qvatvor Societatis Iesv Doctoribvs Reseratvs

Escobar y Mendoza, Antonio de

Lvgdvni, 1659

Examen VI. De Religione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41066

Non teneri ex *Coninch* affirmari. Addo ex *Tolet* cum inter *Conin* Doctores non conueniat, quando peccat mortaliter, qui non *Tolet* facit eleemosynam, non facile condemnandos diuites, qui non largiuntur: monendos tamen vt faciant quantas maxime possint, ne ob ommissas eleemosynas illis in die iudicij dicatur, *Discedite maledicti, &c.*

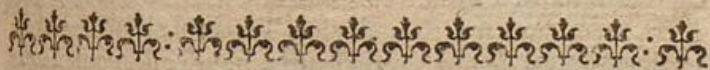
156. *Potest Religiosus eleemosynam dare, cum credit id Prælato placere? Posse assero cum Tolet*, qui adiicit in extrema *Tolet* necessitate posse, etiam renuente Prælato, in graui verò facultatem petendam, si probabiliter de Prælati voluntate non constet.

157. *An possit tutor eleemosynam dare? Potest, ait Saa; quia Saa* pupilli bona administrat.

158. *Surripuit quis in extrema necessitate constitutus, nec deliquit: an oblata extrema necessitate teneatur restituere? Non teneri Valentia* affirmat.

159. *Quandomam dicitur scandalizatus populus? Cum decem graues & honesti viri scandalizantur. Sic Saa.*

Valent.

EXAMEN VI.

Circa materiam de virtute Religionis.

CAPVT PRIMVM.

De essentia virtutis Religionis.

1. **Q**uid est Religio? Moralisis virtus exhibens debitum cultum Deo tanquam primo rerum omnium principio.

2. *Quoniam eius obiectum? Proximum quidem aliqua actio ad Deum directa: remotum verò Deus: materiale humanae actiones, quibus cultus, & honore Deus afficitur: formale verò Deo cultum eum exhibere.*

3. *Num virtus Religionis à reliquis virtutibus differat? A Theologicis & moralibus differt. Theologicæ enim proximè Deum respiciunt, morales autem hominem exornant aut in ordine ad proximum, aut in ordine ad se ipsum; at Religio eum exornat in ordine ad Deum. Etiam differre liquet à virtute qua Sancti ex propria excellentia coluntur, quæ *Dulia* appellatur; Religio enim Dei respicit excellentiam.*

R r 2

4. *Religionis*

4. *Religionis actus recense.* Interni deuotio, oratio; externi Adoratio, votum, iuramentum, de quibus supra.

CAPVT II.

De Oratione in communi.

5. **Q**uid est Oratio? A Deo rerum decentium petitio. Vel ad Deum illa dirigatur, vel ad alios per ipsum.

6. *Quotuplex illa?* Triplex. 1. Publica, aut Particularis. 2. Mentalis, aut Vocalis. 3. Obsecratio, Postulatio, Actio gratiarum.

7. *An necessaria?* Ita quidem ex Religionis præcepto, & consequenter diuino obligante indeterminatè ad mentalem, aut vocalem.

8. *Quonam tempore obligat orationis præceptum?* Aristoteles mihi sententia illa triplex tempus in particulari ex vi præcepti assignans. Primum est, mortale initium discursus perfecti. Secundum mortis articulus. Tertium aliquoties in vitæ decursu, vt de præcepto Deum amandi assignaui. Præceptò Ecclesiastico iure tempus determinatur Missam audiendi præcepto, quando Sacerdos pro Populo precatur. Cæterum aliàs obligat aliorum vi præceptorum, v. gr. quando tenetur peccator se disponere, vt gratiæ diuinæ restitatur ad Sacramentorum administrationem: grauis tempore tentationis, euidenti mortis discrimine, & similibus. Adiiicit *Lesius* nos teneri adeò hæerere orationi, vt vnus mensis integer non elabatur. *Quonam crimine omittens in his casibus orationem, sese illigat?* Mortali quidem, si menti occurrat obligatio.

9. *Quenam in oratione debent postulari?* Res necessaria animæ salutis, virtutes supernaturales gratia, &c.

10. *Formam orandi exprime.* Dominica oratione præscribitur; prius enim Deum inuocamus; mox septem iustas admodum petitiones adiicimus; demum approbatione terminamus.

11. *Quenam requiruntur, vt oratio sit meritoria?* Primò quidem actio libera esse debet. Secundò honesta, quod supernaturaliter erit quando eam fides comitatur. Tertio rectus finis. Quarto humilitas. Quintò denique propositum de reliquo non delinquendi.

12. *Vt autem simul satisfactoria sit quid adiciendum?* Personalitas

malitas quædam : quia sic proportionata est ad debitæ pœ-næ remissionem.

13. *Ut sit impetratoria?* Requiritur bonitas supernatura-lis liberæ operationis ; quia sufficit tale esse opus, vt intuitu illius possit Deus impertiri quod petitur tanquam eiusmodi operis remunerator.

14. *Ut verò infallibiliter impetret?* Hæ requiruntur con-ditiones. 1. Iustus debet esse qui petit. 2. Pollere fide circa potentiam, benignitatem, ac fidelitatem Dei. 3. Agenda est pro ipso qui petit. 4. Res quæ postulatur, necessaria aut sal-tem utilis ad salutem animi futura est. 5. Perseuerandum in oratione. Tunc autem haud ex iustitia erit impetratoria, sed ex fidelitate ; quia ad rationem debiti, ex iustitia requiritur æqualitas ex parte operationis.

15. *Cuiusnam est proprium orare?* Rationabilis creaturæ, Angeli scilicet, aut hominis. *An Christo conueniat?* Christo vt homini viatori conuenit. Imo *Suaris* affirmat etiam in celo existenti IESV orationem conuenire. Profectò *Vasquez* Vasq. venia contrarium asserentis, existimo Christum apud Supe-ros pro nobis exorare, non solum ex operibus in vita ge-stitis Patri vulnera præsentando ; sed etiam nouo actu peten-di, non quidem noua deprecatione, aut submissione ; quia postulat, quod ipsi non ex liberalitate, sed ex iustitia de-beatur.

16. *Quæ nostræ Orationes sunt dirigenda?* Deo præ-cipue cunctorum, quæ expetere debemus, auctori, ac Domi-no. Angelis ac hominibus beatis deinde, quorum manibus oratio ad Dei thronum deducta, grata futura.

17. *An animabus in Purgatorio existentibus?* Aliqui af-firmant probabiliter. Ego arbitror haud eis dirigendas ora-tiones ; quia eo in statu nondum existunt, vt possint nostras preces agnoscere vnde otiosæ viderentur. Nisi Angelos ca-rundem animarum custodes rogaremus, qui ad ipsarum co-gnitionem afferentes orationem, explere possent, quod de-ficit statui.

18. *Pro quibus orandum?* Pro cunctis, qui nondum ater-nam salutem sunt consecuti. Minimè pro damnatis ; quia vel Traiani historiam Bellarminus irridet. Quod si certa libera-tio illa, præter ordinariam legem assero accidisse.

19. *Mentalis ac vocalis oratio quidnam?* Mentalis quidem est mentis ad Deum eleuatio. Vocalis autem addit quandam sensibilem significationem petitionis in intellectu resi-dentis.

20. *Requiritur ne aliqua attentio ad orationis vocalis substantiam?* Attentio requiritur necessariò; sed sufficit attendere aut ad verba, aut ad sensum, aut ad Deum, aut ad rem pro qua preces funduntur. Porro etiam ad effectus orationis nempe impetrationem, meritum, satisfactionem, & spiritalem animi refectionem aliqua attentio est necessaria.

21. *An praeceptum vocalis privatae Orationis?* Minime. Pro dignitate profundatur oratio, quae requirit conditiones, adesse debet boni finis intentio, sacer locus, habitus corporis decens, ac vocis.

CAPVT III.

De Horis Canonicis.

22. *Quidnam Hora Canonica?* Haec laudes, quae certis horis iuxta Canones assolentur recitari. Officium diuinum vocitantur: quia publica Dei laudatio à sacro Canone instituta.

23. *Usus horarum Canonicarum exprime.* Antiquissimum esse, ac ex tempore Apostolico deriuatum assero. Chorus quidem semper sacer habitus ab Spiritu Sancto institutus.

24. *Horarum materiam assigna.* Verba sunt diuino cultui accommodata, v. gr. Psalmi, Cantica, Hymni, Lectiones, Responsoria, Versiculi, Benedictiones, Absolutiones, Capitula Inuitatoria, Antiphonae, Collectae, Oratio Dominica, Saluatio Angelica, Symbolum, quae suo ordine digestis Officium diuinum componitur.

25. *Eius diuisionem expende.* In duas partes diuiditur, nocturnam & diurnam. Nocturna quidem Matutinum & Laudes complectitur; Diurna autem Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas, ac Completorium. Octo quidem Horae ex institutione primariae extiterunt, iam usu ad septem redactae laudes enim Matutino adhærescunt. Hoc certè tribus Nocturnis constat; quia olim tribus adiectis interstitiis temporis in beatissimæ Trinitatis honorem recitabatur, legisque Naturalis, Scriptæ, & Gratiae in memoriam.

26. *Impletio praecepti quamnam vocem requirit?* Minister Ecclesiae canentes, aut recitantes publicè; voce vtantur, quae possit exaudiri. Priuatim recitans eam proferat vocem, quae sublati impedimentis à se saltem audiri valeat. Scio

Azor.

Azorium solam labiorum articulationem requirere, licet à recitante

recitante percipi non possit. Sed cum *Suario* & aliis contra-
Suar.
nam asserui.

27. *Quid de musica?* Vsum laudo Organi reliquorumque
instrumentorum? At tamen moneo versum ab Organo, aut
aliis instrumentis celebratum humana submissa voce sup-
pleri debere.

CAPVT IV.

Quinam recitare teneantur.

28. **A**D quosnam pertinet Horas in Choro recitare? Per se
ad Ecclesiasticas personas, queis aliæ haud Ordine
ullo decoratæ adiici possunt. Spectat item ad Regulares di-
uerso quidem titulo, quorum non omnes Choro addicuntur,
multi enim aut grauioribus salutis animarum, aut inferiori-
bus temporariis ministeriis curam impendunt. Porro accu-
ratiùs Choro deputandi hi Ordines, quibus prædicandi **cura**
non impendet.

29. *An præceptum extet Horas in Choro recitandi?* Eccle-
sia Cathedralis, ac Collegiata præcepto tenentur; secus Pa-
rochiales, & inferiores. Porro Regulares iuxta instituta aut
tenentur, aut liberantur. Grauis planè obligatio hæc res-
pectu communitatis. Episcopi & Prælati hac lege minimè ad-
stringuntur. Regularium qui Choro addicuntur possunt sub
mortali à constitutione obligari. Canonici Choro interessentes
grauius non delinquant, sed distributionibus quotidiana
nis prouentur. Horæ denique Templis huic dicatis mini-
sterio recitanda.

30. *Quinam extra Chorum priuatim recitare Horas te-
neantur?* Tribus modis potest quis ad priuatam recitationem
teneri. Primò ex sacro Ordine, obligatio quidem iure Cano-
nico exorta, quæ non ligat minoribus Ordinibus initiatos.
Secundò ex professione Regulari, obligatio à iure consuetu-
dinis orta non respectu omnium, sed eorum qui Choro de-
putantur, cuius ommissio ex genere suo mortalis est. Tertiò ex
Ecclesiastico Beneficio vnico aut multiplici, obligatio, quæ
non ligat duplici Beneficio fruente, bis aut sæpius quotidie
recitare. Nec obligat ad semel recitandum titulus sine pos-
sessione, multò minùs si lite implicatur. Obligat tamen pos-
sessio cum spe moraliter certa fructuum percipiendorum.
Item non obligat titulus sine administratione; sed qui volun-

R x 4   rariè

tariè fructus non percepisset, teneretur; secus qui ob ad-
rius violentiam, aut potentiam fructus non perciperet, nisi
spes certa recuperandi adesset.

31. *An teneantur recitare Canonici, qui ex Ecclesia sua
consuetudine unico, aut duplici anno fructibus non fruuntur?*
Probabile arbitror non teneri; probabilius cum Suzzano
contrarium affirmo; quia voluntariè illi huic oneri subi-
ciuntur.

32. *Qui fructus percipit stipendij loco ob docendam Gram-
maticam, tenetur ne recitare?* Minimè.

33. *An teneatur qui fruatur pensione ob secularia obsequia?*
Non teneretur, secus qui Clericali titulo; debet enim paruum
Deiparæ Officium recitare.

34. *An qui Prestimonio, aut Capellania collatiua fungitur?*
Ita quidem, secus si collatiua non sit; tunc enim Beneficium
non est.

35. *Num qui integrè Beneficium commendatum habet
Recitare debet, sicut qui manuale Beneficium obtinet, dum
possidet.*

36. *An Coadiutor?* Non teneretur recitare, si non admini-
strat; quia obligatio illa proprietarium tenet.

37. *Num possit ab huiusmodi obligatione Beneficij tenuitate
excusare?* Si fructus tertiam congruæ sustentationis por-
tionem non implent, v. g. quantitatem vigintiquinque ducato-
rum, Beneficiarius excusatur, quia ius non exigit laborem
ab eo, qui stipendium non suscipit. Attamen huiusmodi
Clericum monerem saltem solemnioribus diebus, licet non
teneatur, ob perceptam sustentationis portionem ingenue
recitare.

CAPVT V.

Quodnam recitandum Officium?

38. *Quodnam Officium sit recitandum?* Ex antiquo com-
muni iure Clerici tenebantur, priuatim Officium
recitare iuxta Breuiarium sua in diœcesi approbatum. Ex iu-
re autem nouo Pij V. iuxta Bullæ eius præscriptum recitare
debent.

39. *An delinquat qui vnum Officium pro altero recitat?*
Venialiter tantum peccare assero, qui id agit, modò Offi-
cium Paschatis & Pentecostes non sit, quoad Matutinum
nec

nec Dominicæ Officium frequenter omittatur, nec quotidie Feriale Officium pro Sancti breuiori commutetur. Ratio est, quia præcepti substantia Officij est Canonici recitatio, recitari autem hoc, aut illud, accidentale reor. Verum excepti duplicis Paschatis Matutinum; quia licet Canonici Officij ratio in omnibus militare videatur vsus iustè contrarium obtinuit, quod speciale priuilegium sit illis solemnitatibus concessum.

pentecostes

40. *An aliquando nec venialis erit culpa, vnum Officium pro altero recitare?* Non delinqueret venialiter, qui id iusta ex causa præstaret, v. g. si alterum ex charitate iuuaret; si grauioribus occupatus temporis laboraret inopia; si ex affectu, aut deuotione speciali illud vellent semel, aut bis in anno Diuo alicui libere obsequium.

C A P V T V I.

Ordo recitandi.

41. *AN sit piaculum, ordinem Officij variare?* Venialis culpa est, vel à minoribus Horis incipias, & termines in Matutino, vel lectiones Psalmis præponas, vel sequentis diei Matutinum recites priusque præsentis obligationem expleueris in parte, aut in toto.

42. *Quodnam peccatum est Sacrum celebrare ante Matutini recitationem?* Si adest causa, nullum; si non adest, solummodo veniale erit; quia semper aliqualis negligentia admiscetur.

43. *Delinquit ne, qui Officij incepti aliquam horam, aut Psalmum interrumpit?* Si diuidas vnum Nocturnum ab alio iuxta pristinum vsus, non delinquis. Culpabilis interruptio eiusdem Horæ aut Psalmi, aut lectionis, &c. Si notabilis, sit venialis erit; si adest causa, minimè. Laudes possunt, adhibita Matutino Oratione diuidi. At interruptio Nocturnorum trium horarum spatium non excedat, si velis à veniali culpa abstinere. Porro nullam eiusdem diei interruptionem quantumuis longam mortalem esse reor.

44. *Exprime obligationem eorum, qui priuatim Officio recitando dan' operam.* Tenentur recitare integrè, intelligibiliter, expressè; nec enim mentalis pronuntiatio sufficit, vt falsò aliquis olim asseruit. Extra Chorum Officium paruum, & Defunctorum obligatorie non recitatur, secus Litanæ, quando

634 *Moralis Theologia Tract. V. Virtutes,*
processioni quis non interfuit; quia expressè præscribitur
in Rubrica; vnde improbo Neoterici docti aliàs, & erubesci-
sententiam asserentis haud necessariò Litanias priuatim re-
citandas.

CAPVT VII.

Peccatum non recitandi.

45. **Q**uantum peccatum est semel totum Officium omitti?
Mortale, sicut die præcepto non ieiunare; quia præ-
ceptum illud ex genere suo obligat ad mortale. *No. abilem
partem omitte.* Mortale etiam est; quia grauis materia.

46. *Partem Officij notabilem assigna.* Quælibet Hora respec-
tu totius Officij, cuiuslibet Horæ dimidium. Matutini qua-
tuor Psalmi longiores, vel tres Lectiones cum Responsoris.
Hinc colligo tres Psalmos breuiiores, tres sine Responsoris
lectiones materiam paruum esse, & eius omissionem culpa-
bilem tantum venialem futuram.

47. *Erit ne multiplex peccatum, totum septem Horarum
Officium omittere?* Vnicum quidem peccatum, sed grauius
vnius Horæ omissione; quia vnicum totius Officij præcep-
tum est.

48. *Quandonam hoc peccatum contrahitur ob Officij omis-
sionem?* Tunc consummatur, quando quis non recitandi ani-
mum admittit. Sed si rem spectes, quando terminatur dies
nec subest tempus recitationi. *Incipio ante diei terminum.* Si
duodecima exaudiat Hora ante Officij terminationem
cum non multum superest recitandum, implet præceptum.
Quod si bona fide iudicasti tempus sufficiens adesse, et si sub
initium Officij dies terminetur, non peccasti, & præceptum
impleuisti. *Duo sunt Horologia.* Segnius prius insonet, quam
terminatum iudices diem.

CAPVT VIII.

De Attentione.

49. **A**n ad recitationem Horarum interior requiratur at-
tentio? Probabile est, necessariam non esse, modo in-
tentio adsit orandi; quia Ecclesia internum actum non potest
præcipere.

precipere. Probabilius arbitror esse necessariam; quia Ecclesia orare precipit, ad quod attentio necessaria est. Etsi autem rectè actum internum non possit precipere, potest planè propt subest externo. Scio in quacunque sententia sufficientem esse attentionem vel ad Deum, vel ad sensum verborum vel ad ipsa verba; hæc enim quæ minor est, confusam internam aliqualem attentionem includit.

50. *Inuoluntariè à toto Officio attentionem auerti: an tenetur iterare?* Minimè; (secus si voluntariè) quia exprimens vocem præcepti substantiæ fecisti satis.

51. *An inhibent attentionem externa aliqua actiones, abluendi scilicet, induendi?* Absque crimine lethali possunt cum recitatione copulari; quia ex habitu ad huiusmodi actiones, non impediunt notabiliter. Porro necessitas te, & à veniali crimine liberaret.

CAPVT IX.

Tempus recitationis.

52. *Quoniam tempore Officij hora recitanda?* Ut à mortali peccato abstineas, sufficit recitare à media nocte vnius diei, vsque ad mediam noctem alterius, qui dies vnicus naturalis est. Vti nec veniali cœderis, & publicæ recitationi, & priuatae tempus Horarum præscriptum est.

53. *Qui hodie non recitauit, debeo ne crastina die supplere?* Non; quia diei onus, quemadmodum ieiunium.

54. *Quodnam piaculum sit antepone, aut postponere Horarum recitationem?* Nullum ex causa; quia huiusmodi recitatio nec quoad substantiam, nec quoad modum aliqua laborat deformitate. Profectò moderata antepositio, aut postpositio v.gr. vnius aut duarum horarum, etiam sine causa & ex consuetudine venialis non est. Si autem notabilis sit, à veniali non liberatur, *Suario* auctore.

55. *Quanto tempore potest anteponi Matutinum?* Scio *Santum* infra citandum afferre ex aliquibus prima aut secunda hora post meridiem posse sequentis diei Matutinum recitari sine culpa mortali. Ego quidem, post diligenter Doctorum recognita placita, assero quarta post meridiem hora, imò tertia cum dimidia, ad summum tertia posse iustè recitari; quia vltius Romanus communisque Ecclesie mos suffragatur. Profectò omnis antepositio vsque ad secundam horam cum dimidia

636 *Moralis Theologiae Tract. V. Virtutes,*
midia supra assignatam à veniali culpa immunis non erit.
Qui autem hora prima, aut secunda ante meridiem recitaret, mortali crimine fœdaretur; quia ante tempus Vespertinum consignatum, sequentis diei Officio intempestivè operam daret. Si autem consuetudo tulerit, hora tertia, aut secunda cum dimidia post meridiem poterit Matutinum recitari sine veniali piaculo. At adhuc ad meridiem allicere privilegium, ita ut hora prima, aut secunda recitetur, non erit usus legitimus, sed abusus; quia tempus ab Ecclesia celebrationi Vespertinarum deputatum antevertitur.

CAPUT X.

Causa excusantes à recitatione.

56. **Q**uanam à recitatione Horarum causa excusant? 1. Primis excusat naturalis obliuio faciendi, (iuris pene est impossibilis. 2. Breuiarij inculpabilis carentia. Si culpabilis fuit, tunc vnicè delinquitur, quando v. gr. præcisa impossibilitate recitandi futura Breuiarium in pelagus mittitur; post pœnitudinem autem non peccatur. 3. Loquendi impossibilitas. 4. Cæcitas. Nec tenetur Horam integram quam memoria tenet recitare, imò nec integrum commune, aut speciale Officium; quia Ecclesia præscribit variationem per ferias, ac sanctorum solemnitates. *Possim cæcus Psalms recitare, & à socio exorare, vti legat me audiente lectorem.* Potes quidem, sed non teneris. *Adest dies, cuius integrum Officium memoria teneo.* Isto solummodo teneris recitare. *Suar. me ipsum non exaudio.* Adhuc recitare teneris. 5. Grauis ægrotudo, quasi corripere, haud necessarium Medici aut superioris consilium. *Dubito de infirmitatis sufficientia.* Consule Medicum, ut declaret, Superiorem adi vt in aliquo dubij formidine dispense. *Quanam ægrotudo grauis reputanda?* Febris dolor acutus seu capitis, seu stomachi, &c. *Possim ægrotans dispensium Officium, aut Horam integram recitare.* Non teneris; quia nunquam posset iudicium moraliter certum fieri quando nam ægrotus à lege recitandi omninò liberaretur, cum nullus tam æger (communitè loquor) qui non possit Completorium recitare. *Ægrotudo, v.g. Quartana & interuallum.* Afferò non liberari ægrotum diebus vacantibus à recitandi lege, nisi debilitas nimia, aut futurum damnum excusaret, *Suar. Doctore.* 6. Mortis metus, secluso scandalo, aut

iudicium

Suar.

contemptu Religionis. 7. Cura afferens impossibilitatem ex iustitia, v. g. docere, concionari, tota die confessiones audire; modò ordinaria excusatio non fit, sed vnius aut alterius diei, vti *Suarus* aduertit. 8. Charitatis actio, v. g. ægrotanti inferuire, notabili cura, aut labore adhibito; quia licet non teneamur huiusmodi muneri incumbere, sufficit illud vti maius bonum contemplari. 9. Dispensatio, Papa simpliciter potest cum Beneficiario, ac sacris ordinibus initiato dispensare. Valida erit dispensatio, licet causa non adsit; vt autem sit iusta, iusta causa requiritur. Non potest Episcopus nisi in casu occurrenti, tunc autem magis interpretatio legis, quam dispensatio compellenda. Prælati Regulares possunt similiter, cum de sufficientia ægritudinis dubitatur.

CAPVT XI.

Pœna non recitantis.

57. *Quinam pœna subiacet qui non recitat?* Clericus in sacris constitutus, ac Regularis professus peccato lethali illigatur. Beneficiarius insuper debet fructus restituere ex iure Ecclesiastico. Sex prioribus mensibus à Beneficij receptione haud obligatoria restitutio. Recitatio autem necessaria est à sacri Ordinis receptione, adeò, vt ab ipsa hora, qua recipitur, Officium obliget ab hora respondente, v. gr. Nona. Porro restitutionis, obligatio post sex priores menses ita statuitur, vt licet sex illis prioribus mensibus recitatis, nulla inde compensatio fiat. Quæ quidem obligatio in conscientia contrahitur absque iudicis sententia.

58. *Num omnes fructus sint restituendi, an ij solummodo, qui obligationi recitandi respondent?* Sfo *Valentiam*, *Suarium* & *Azorium* omnes docere restituendos. Attamen tantorum venia virorum, cum *Saa* & aliis pluribus existimo solum eam portionem, quæ veluti stipendium Officio diuino respondet, esse restituendam.

59. *An pro rata exacta quidem proportione?* Si iuris præscripto hærescas, solummodo vnius diei ommissio pro rata exactè obnoxia est restitutioni. At practica probabiliter statuit *quæ* vnius, aut alterius defectum à restitutione excusari.

60. *Practicam huiusce doctrinæ exprimas præcor.* Ex redditibus Ecclesiæ quotidie, v. g. duodecim drachmas accipio diuini Officio respondentes, sex quidem Matutino ac Laudibus debeo,

638 *Moralis Theologia Tract. V. Virtutes,*
debeo, sex verò reliquis Horis. Si Matutinum & Laudes
omitto, sex drachmas debeo restituere; si solum Matutinum
quinque, si Laudes solummodo vnam, si quamlibet reliqua-
rum Horarum, alteram, si sex Horas, sex drachmas restituere
teneor. Legatur *Suarus c. 30. n. 11.*

Suar.

61. *Anmittens dimidiam Horam aliquid teneatur restituere, cum pars sit notabilis? Non; quia parum pro nihilo; nisi defectus hic aliis defectibus, (vt in furto) adhaeresceret.*

62. *Num qui recitat sine attentione necessaria, aut in peccato mortali existens, restituere teneatur, aut qui ex naturali obliuione omisit? Recitans sine attentione, aut lethali illigatus non tenetur; quia absolutè præceptum impleuit. Nec qui ex naturali obliuione omisit; quia poena illa culpam supponit.*

63. *Cuinam restitutio facienda? Aut fabricæ Templi, aut pauperibus, aut Missis pro defunctis verè pauperibus celebrandis. Porro ad pauperem extra Beneficij Ecclesiam restitutio hæc extenditur.*

64. *Clericus ipse restitutionem faciens pauperie laborat. Aut portio aut totum potest ei applicari ex sapientis consilio, ne propriæ causæ affectus illum afferat in errorem. An similiter restituere debeant, qui necessarium Deiparæ Officium obpensionem, omiserunt? Ita planè.*

CAPVT XII.

De vitiis Religioni contrariis.

§. I.
Superstio.

65. *V*aria Religioni opposita vitia expendenda assumuntur. *Quid est Superstio.* Vana & falsa Religio indubitanter cultum exhibens Deo quoad modum: aut cui non debetur nempe creaturæ quoad substantiam. Porro illa, qua cultus indebitus tribuitur Deo, subdiuitur in cultum periculosum, & superfluum; hæc autem qua cultus Deo debitus creaturæ tribuitur, in Idololatriam, Diuinationem, Vanam obseruantiam, Magiam, & Maleficium.

66. *Superstitione in cultu veri Dei exponere.* Superstio huiusmodi vitiosa est, siue falsa sit, mendaciumque contineat, quæ perniciofa dicitur; siue id offerat Deo pro cultu, quod neque spectat ad gloriam Dei, nec hominis mentem, aut corpus subiicit Deo, quæ superflua vocatur. Porro perniciofa, in solo

cultu, quem Minister exercet nomine Christi, reperitur, ea- que ex suo genere mortale peccatum est. Superflua verò siue turpi actu fiat, v. gr. Sacrificium immolandi hominem: siue tantum vano, quia scilicet ad effectum colendi Deum ineptus sit, semper est peccatum mortale quidem, si priori modo fiat: veniali, si posteriori.

§. 2.
Idolola-
tria.

67. *Secundum genus superstitionis, quæ tribuit creaturæ cul- tum debitum Deo, evolvat quæso.* In eo prima species Idolola- tria est, quæ significat cultum quo divinus honor creaturæ tribuitur. In hac tres actus intercedunt; primus existimatio Divinitatis. Secundus affectus reverentiæ tanquam supremo Numini. Tertius externum signum, quo interior opinio, & submissio significetur.

68. *Quotuplex Idololatria?* Triplex. Prima quæ sumitur ex diuersitate cultus per vota, preces, & sacrificia idolis im- pensis. Secunda ex diuersa animi dispositione, vt si ex ve- ra infidelitate, vel timore tantum aliquo procedat. Tertia ex diuersa conditione creaturæ, cui diuinus cultus tribuitur, vt si vel per imagines referatur, Iouis, Appollinis, &c. vt simula- chra hominum, pecudumve contineat, quæ diuinis spiritibus animata esse credantur; vel homines flagitiosos pro diis à simplicibus honoratos, vel spirituales creaturas, vt Angelos, Demones, animas etiam ipsorum hominum, quos vt Deos adorabant.

69. *Quotubliciter in Idololatria delinquitur?* Tripliciter quidem. Primò grauissimè ex infidelitatis errore. Secundò ex diuino honore alteri tributo, quàm verò Deo, cui mens in- fidelitas absit. Tertio externè tantum absque intellectus er- rore, & affectu colendi creaturam vt Deum.

§. 3.
Diuina-
tio.

70. *De specie secunda superstitionis differe, id est, Diuina- tione.* Est inordinata prædictio eorum, quæ ad solum Deum pertinent, idque indebitis modis minimè à diuina prouiden- tia constitutis.

71. *Quotuplex illa.* Duplex planè, vna per expressum pa- ctum cum Dæmone, quo petens obligat se ad obsequium il- lius, siue ad petitionem sacrificia adiungantur, siue adiura- tiones, figuræ, & similia. Altera per implicitum, ad quod re- quiritur, vt cognitio acquiratur per medium de se inutile absque diuino auxilio.

72. *Diuinationis species recense.* Augurium, sub quo iudi- ciaria Astrologia, Insomnium, Auspicium, Omen, Chiro- mantia, Metoscopia, Spatumantia, Physiognomia, & Sorti- legium.

73. *Quid*

73. *Quidnam requiritur ad implicitum pactum?* Satis est, ut homo serio his signis utatur ad veritatem inquirendam, quia cum eorum author solus Dæmon sit, hoc ipso ab eo vult doceri, eiusque doctrinam sequi, quod intrinsecè malum est: cum per eam id à dæmone petatur, quod Dei proprium est.

74. *Præcipua Diuinationis signa exprime.* Tria sunt, Astresortes, & insomnia.

75. *Num ex Astris illicita prædictio?* Non quidem omnino, v.g. ea quæ naturales effectus ex Astrorum motu, influentiâ, concursu, & aspectu Planetarum profert, modò nec incredulitate accedatur, nec imprudenter fiat. Ex iisdem pueri futura inclinatio potest prædici: non tamen tanquam certa, vel nimium probabilis. Ea planè est prohibita Astrologia, quæ futura contingentia libera prædicantur; id enim graue peccatum esset, cum falsum sit. Erroneum est posse contingentia libera ex Astris prædici. Sicut etiam ea, quæ à solo Deo pendunt; ea enim neque certò, neque probabiliter futura possunt prædici, ut in Bulla Sixti V. statuitur.

76. *De sortibus quid?* Sortes, si diuinatoriæ sunt, ut in iactatillorum ad ludum, ex se malæ non sunt. Admisceri culpa potest ex praua intentione, ex materia, v. gr. si fiat in electionibus, & ex fraudibus. Profectò in specie electio Ecclesiastica per sortes fieri non debet; & si fiat, est nulla. Ad componendas tamen Ecclesiasticas lites, haud prohibuitur, sortibus uti. Nec ad occulta cognoscenda adhibendæ sortes, nisi diuina adsit inspiratio. Consultatoriæ, bonæ, si prudenter fiunt. Diuinatoriæ ad occultam veritatem cognoscendam illicitæ omninò.

77. *Quid demum de insomnijs?* Insomnia imaginariæ visiones sunt interioris sensus somni tempore. Porro à Deo, & à diabolo immitti possunt, Diuinis fidem adhibere Sanctum, dæmoniacis malum & superstitiosum.

78. *Exhibe signa diuini insomnij.* Illa præcipua, si nihil adsit turpe, vel inhonestum: si deuotum animum relinquant, si ad malum non inducat: si promptior, & alacrior animus ad vigilia reddatur.

79. *Dubito, num à Deo, an à dæmone insomnium.* Tutum credere à diabolo immissum.

80. *Quantum peccatum insomnio credere?* Temere somniis credens peccat; & si quidem ab iis regatur in rebus agentibus mortaliter delinquet: si tantum ex somnio semel, vel iterum operetur, quod aliàs malum non est, vanitas quædam erit, & venialis leuitas.

81. *Reliqua signa percurrere.* Ex cantu animalium, si signa naturalia sint, non est superstitio aliquid prædicere, etiam si ad homines pertineat. Plura prædicere, quam signa indicent, superstitio est. Idem assero de fortuitis homini contingentibus, vel vocibus hominum significatiuis. Physiognomia licita est, non iudiciaria. Nec Chiromantia, quæ ex lineis manuum bonam, vel malam arguit fortunam.

82. *Tertiam superstitionis speciem, scilicet vanam obseruationem, declara.* Hæc mediis inutilibus haud à diuina prouidentia constitutis varias corporis commoditates, immutationesque prædicat, quæ à sola Dei prouidentia, & potentia essent expectandæ. S. 4.
Vana obseruatio.

83. *Quotuplex ea?* Quadruplex. Prima, ad cognoscendum, qui dies infausti sint, qui fausti. Secunda, quæ varias verborum vel scripto adhibet preces. Tertia, qua reliquiæ ad collum gestantur. Quarta, qua preces aliquæ vsurpantur ad depellendos morbos. Vnde quatuor solent species numeri. Prima dicitur *Ars notoria*, cum per quasdam orationes futurorum scientia expectatur. Secunda, *Vana obseruatio sanitatum*, cum orationibus varij morbi sanantur. Tertia, *Obseruatio futurorum*, cum ex impertinentium rerum obseruatione mala sibi, vel aliis euentura conijciuntur. Quarta, *Obseruatio reliquiarum*, cum quis gestat vanas reliquias ex admixtione cum tali herba, charta, &c.

84. *Quomodo hæc quatuor species agnoscuntur?* Prima agnoscitur ex verbis, quouis modo ad dæmonem relatis: item ex incertis, falsis, apocryphis, ex precibus certo modo, certa hora, vel in tali charta scriptis. Secunda deprehendi potest ex eo, si vel causa in loco valde distante à passo applicetur; vel si communiter iudicetur improporcionata. Tertia & quarta species eisdem modis cognoscitur, quibus superstitio à diuinationo.

85. *Quarta speciei superstitionis, id est, Magia expositionem enulga.* Magia est vis quædam, ac facultas faciendi mira per signa ope dæmonis. *Quotuplex illa?* Duplex sanè Naturalis, quæ quidem per se mala non est; & superstitiosa, ea scilicet, quam definiuimus. Multa possunt Magi circa elementa, hominum corpora, circæque animas tum corporibus coniunctas, tum ab iis separatas; sed præstigia sunt, & falsæ apparitiones. S. 5.
Magia.

86. *Quodnam peccatum Magia?* Ex suo genere lethale ob societatem cum dæmonæ. Sæpè etiam alia crimina iunguntur,

v.g. hæresis, apostasia, idololatia, blasphemia, sacrilegia, luxuria, & damna proximorum.

¶ §. 6.
Maleficium.

87. *Quintam iam superstitionis speciem, nempe maleficium proferas.* Maleficium est vis, ac potestas nocendi aliis, expresso, vel tacito cum dæmone.

88. *Quotuplex Maleficium?* Duplex. Amatorium, ad amorem lasciuum excitandum; & Veneficium, ad nocendum aliis.

89. *An amatorium possit ullius cogere voluntatem?* Minime; obiectiue tantum mouet commouendo phantasmata quibus voluntas ad rem amandam afficiatur.

90. *Licet ne maleficium soluere maleficio?* Minimè; at à maleficio, qui modo etiam licito nouit soluere, per illius dissolutio potest non à dæmone. Signum etiam malefici destruere licet, & contrarium apponere, si indifferens sit.

91. *De adiuratione quidnam?* Adiuratio est actio quadam qua persona aliqua inducitur imperando, aut obsecrando, ad aliquid faciendum. Est actus Religionis, & sub præcepto cadit. Duplex illa; deprecatia, quæ licita est erga Deum, Sanctos, & homines, non erga dæmones; & imperatiua, quæ erga homines subditos solis Superioribus licet, Exorcistis erga dæmones, & publica quidem solis Ministris ordinatis, qui prudenter interrogare & petere signa egressus possunt.

¶ §. 7.
Sacriligium.

92. *Alterum vitium Religionis oppositum, videlicet sacriligium exponas.* Sacriligium est violatio rei sacræ.

93. *Quotuplex illud?* Triplex. Primum contra personam, v.g. si Clericus percutiatur, vel eius forum violetur vel immunitas à tributis, vel votum personale castitatis. Secundum contra locum sacrum, vt si occisio hominis polluat humani sanguinis, & seminis effusione, sepultura excommunicati, vel non baptizati. Item si vsurpetur tanquam locum communis, faciendo placitum in eo, mercatum, vel furtum. Præterea agendo contra eius immunitatem, v.g. Ecclesiam infringendo, in domo Ecclesiarum placita faciendo secularis, diruta Ecclesiæ saxa, & ligna in vsus profanos conuertendo, confugientes ad eam per vim extrahendo. Tertium est contra res sacræ, vt abutendo Sacramentis, vel ea indignè tractando, prophanando vasa sacræ, & ornamenta, violando imagines, scripturis ad confirmandos errores abutendo, & non soluendo decimas. Ad hanc tertiam speciem reuoco irreuerentiam contra Eucharistiam, contra Reliquias, & Imagines Sanctorum, modò fiat contra eas tanquam instrumenta diuini cultus, vel quatenus honor illis exhibitus tran-

fit ad Deum : contra Sacramenta ; contra concionem , est enim actio sacra , & instrumentum diuinum ad Dei cultores sanctificandum.

94. Quodnam peccatum sacrilegium ? Mortale ex genere, veniale autem ex inaduertentia, vel materiae leuitate.

CAPVT XIII.

Praxis circa materiam de Horis Canonicis ex Societatis IESV Doctoribus.

95. Teneatur ne quis ad totum illius diei Officium, quo subdiaconus ordinatur ? Teneatur ad horas, quae post promotionem recitandae supersunt. Palaeus tom. 2. disp. 1. c. 1. par. 4. num. 3. Alij asseruere, solum teneri ad Vesperas, & nonico Completorium, quia Ecclesia non intendit ad paruas horas illa die Clericos obligare. Addunt hi, eum, qui ante promotionem totum diei recitasset Officium, adhuc ad Vesperas & Completorium teneri; quia quum recitauit non tenebatur, & ideo non satisfecit. Alij satisfecisse affirmant. Palaeo subscribo.

96. Intendit ne Episcopus Clericos à se ordinatos recitare illos Psalmos, quos iniungit sub lethalis poena ? Ex decentia & honestate obligari intendit, ideo omittens, venialiter delinquet. Palaeus p. 1. §. 1. n. 5. ex Azorio. Pal.

97. Quandonam beneficiarij tenentur ad Officium recitandum ? Post pacificam beneficij possessionem; quia sicut ante illam iuribus non fruuntur, ita nec debent oneribus grauari. Lessius lib. 2. c. 34. dub. 30. n. 167. Azor.

98. Teneatur ne Beneficiarius ad onus Officij, si beneficium tenuerit ? Asserit Palaeus §. 2. num. 9. quia sibi sponte prauiudicat, qui se ad officium tenuerit promoueri permittit. An non viorem parua dote ducens alere tenetur ? Porro Lessius lib. 2. c. 34. dub. 31. num. 160. docet, habentem beneficium tenuerit ad Horas Canonicas solum in Festis & Dominicis teneri. Alij probabiliter existimant beneficij tenuis Clericos ad Officium non obligari. Pal. Less.

99. Assigna beneficij tenuis quantitatem. Lessius citatus, Lessius tenuerit esse beneficium, quod sexdecim aureos non attingit. Sotus ali quando docuit octo aureorum beneficium obligare ad Horas. At Sanchez opusc. tom. 1. lib. 2. c. 2. dub. 57. Sanchez.

num. 5. asseruisse, ait Sotum postea, beneficium sexdecim aureorum non obligare, & octo aureorum opinionem illam docuisse pro iis temporibus, quando valor monetæ maior erat. Alij requirunt viginti aureos. Alij tertiam partem sustentationis Clerici ordinarij.

Vasq.
Salas.

100. *Dubitat quis, an obtenuitatem beneficij obliget ad Horas?* Tenetur recitare, ait *Vasquez*, quia obligatio est certa & dubia excusatio. Non tenetur ait *Salas* 1. 2. tract. 8. d. 2. tit. sect. 17. num. 154. quia præceptum valde onerosum in dubio non obligat.

Sanch.

101. *Recipit quis beneficium per Simoniam, aut cum excommunicatione, vel irregularitate, tenetur ne ad Horas?* Non; quia nec fructus suos efficit. *Sanchez* dub. 73. n. 5.

Suar.
Pal.

102. *Tenetur ne ad Horas Canonicas Coadiutor cum fructu successione & congrua portione present?* Non; quia Coadiutoria huiusmodi non est beneficium, ut *Paulus V.* apud *Suarium de Horis Canon. lib. 4. c. 22. n. 19.* declarauit. *Palau* tom. 2. tract. 1. d. 2. p. 1. §. 2. n. 7.

Pal.

103. *Scio, Religiosos Choro addictos post professionem emissam ad Horas teneri ratione consuetudinis: rogo, an etiam teneantur Moniales?* Aliqui dubitarunt, an talis consuetudo existat, an potuerit à mulieribus introduci. Saa asseruit absolute, non obligari ad Horas. Ast in editione Romana correctus fuit, ut *Palau* adnotat tom. 2. tract. 7. disp. 2. part. 3. §. 1. n. 3. Ideo existimo ex consuetudine obligari; quia possunt consuetudinem obligatoriam introducere, approbante Superiore, quæ sunt legis capaces.

Less.

104. *Potest ne superior cum Religiosis dispensare, ex iusta causa, studiorum videlicet, aut negotiorum?* Potest. Nec obstat quo dispensare non soleat; quia facultas aliquid facienti absque aliorum incommodo, per non usum non amittitur. *Lessius* lib. 2. c. 37. dub. 9. num. 51. Imò cum promotis dispensare potest ex priuilegio, & Horas Canonicas in Psalmos & præces certas commutare.

§. 2.
De non
recitandi
piaculo.
Pal.
Less.

105. *Peccat ne bis Horas omitendo, qui titulo Ordinis, & beneficij obligatur?* Non; quia vterque titulus eandem Religionis virtutem respicit. *Palau* tom. 2. d. 2. p. 1. §. 2. n. 29. *Scio Fagund.* p. 2. lib. 4. c. 5. n. 23. contrarium asseruisse.

106. *Quot peccata committit, qui omnes omittit Horas?* Asserit *Lessius* num. 51. tot peccata perpetrare mortalia, quo omisit Horas eiusdem diei; quia singulæ Horæ sunt distincta Officia diuersis temporibus persoluenda. Alij probabilius vnicum esse piaculum affirmarunt; quia præceptum de omnibus

omnibus Horis recitandis vnius diei, vnum est, & pro ob-
 rectione habet septem Horarum per modum vnius aggregatio-
 nem. Haud opus in Confessione numerum Horarum omissa-
 rum aperire.

107. Scio dari in Horarum omissione materia paruitatem:
 assignes quæso. In Matutino, Laudibus, & Vesperis partem no-
 tabilem putat Palaeus tom. 2. d. 2. p. 5. num. 1. quod est æquale Pal.
 vni parvæ Horæ. Sanchez sum. tom. 1. lib. 1. cap. 18. n. 8. docet, Sanch.
 tres lectiones cum responsoriis in Officio Feriali (v.g.) pu-
 tat parvam esse materiam. At in parvis Horis notabilis quan-
 titas est dimidium. Ita Fernandez p. 3. cap. 13. §. 7. q. 3. Mo- Fernad.
 nuenim, si quis ex pluribus Horis eiusdem diei modicum
 omitteret, & multa hæc modica simul sumpta quantitatem
 notabilem exæquarent, mortaliter delinquere; quia conti-
 nuatur in respectu ad totum Officium, quod præcipitur.
 Non possum non ingenuè profiteri subscripsisse Marchino
 asserenti, integram Horam parvam non esse partem notabi-
 lem comparatione ad totum Officium, quod per modum
 vnius præceptum est.

108. Num obligati restitutionis ex omissione Horarum sit §. 3.
 ex iustitia? Asserit Suares de Relig. tom. 2. lib. 4. cap. 13. n. 3. De resti-
 in beneficiariis, ideoque à possessione statim teneri recitare tutione.
 sub restitutionis onere. At Fernandez p. 3. c. 12. §. 8. n. 1. affir- Suar.
 mat solum teneri ad restitutionem, si per sex menses recitare Fernad.
 omittat; quia est obligatio solum Religionis ortum habens
 à lege Ecclesiastica, quæ incipit post semestre obligare. Si
 enim esset iustitiæ, quando beneficiarius omittens non posset
 fructus restituere, ad restituendum in bonis spiritualibus
 obligaretur, quod tamen non est in consuetudine. Sic Filli-
 us tom. 1. tract. 13. c. 10. n. 103. Filliuc.

109. Scio circa restitutionem ex omissione Horarum dari
 paruitatem materia, unde non facienda restitutio nisi ex omis-
 sione notabili: rogo, quænam illa? Non est facienda restitutio
 pro omissione partis vnius Horæ, aut paucorum versiculo-
 rum plurium Horarum, vel etiam totius Officij, si rata ei re-
 spondens non sit notabilis. Ex Palaeo tom. 2. p. 7. n. 5. Pal.

110. Quidam ergo pro parte notabili restituendum? Sacer-
 dos habens beneficium curatum cum multis oneribus, v. gr.
 Missæ, Confessionum: quo die Officium omittit, non tenetur
 restituere omnes fructus illius diei: sed solummodo partem
 respondentem oneri Officij; quæ quidem in Episcopo, & Pa-
 rocho erit quinta, in Canonico quarta, in aliis beneficiariis
 tertia. Hæc Henriquez lib. 13. cap. 13. n. 13. Laxa videtur Henriq.
 interpre

Less. interpretatio Lessio lib. 2. cap. 34. num. 77. in iis praesertim, qui non habent alia onera nisi precum; unde putat ad habentes alia onera restringendam. Toletus lib. 2. c. 2. num. 9. pro toto officio omissio tertiam partem fructuum illius diei restituendam putat. Salas d. 15. sect. 2. num. 27. ait si Canonici grossum lucratus sit, prius quam officium omitteret, ad restitutionem non teneri; quia poena indicit, ut fructus non faciat suos: non ut iam suos restituat.

III. *Assistit Choro Canonicus, sed officium non recitat, ne domi quidem: potest ne distributiones licite recipere?* Ad ratam quidem fructuum tenebitur, sed illas distributiones poterit retinere; quia sunt solius assistentiae stipendium, nec nomine fructuum in Concilio signantur. Ita Sanchez opusc. tom. 2. lib. 2. c. 2. duobus. 10. n. 2.

§. 4. De commutacione, ordine, & al. 75. Vafq. III. *Tenantur ne ad privatam recitationem Litaniarum qui in diebus Rogationum, & D. Marci processionibus non intersunt?* Afferit Vasquez opusc. de benef. cap. 5. §. 1. art. 2. dub. 1. num. 58. non teneri; quia Litaniae sunt pars Psalmorum penitentialium, ad quorum recitationem in diebus signatis summus Praesul inquit se nolle obligare.

Vafq. III. *Quid de officio defunctorum die secunda Novembri?* Aliqui asseruerunt non adesse obligationem; quia in rubrica illius diei non habentur verba praecipua & peculiaria; sed solum dicitur: *Post Benedicamus, &c. dicuntur Vesperae defunctorum*, sicut in rubrica feriae secundae post primam Dominicam Quadragesimae. Haud recedendum a contraria sententia communi; quia proprium illius diei officium defunctorum, unde *Commemoratio defunctorum* inscribitur.

Vafq. III. *Servandus ne sub mortali horarum ordo?* Vasquez citat. dub. 4. num. 66. putat inuertentem Horarum ordinem recitando Primam, deinde Matutinum, &c. peccare mortaliter, quia in re graui derogat communi Ecclesiae consuetudini. Affero cum Sanctio opusc. tom. 2. lib. 7. cap. 2. dub. 37. num. 4. inuersionem Horarum esse venialem. Unde qui Matutinum sequentis diei sine causa ante consummationem praesentis officij recitaret, venialiter delinqueret.

Suar. III. *Quis ex aecidia, & sine iusta causa officium praescriptum commutat in aliud brevius: satisfaciat ne praecipito?* Suarez de Rel. tom. 2. lib. 4. cap. 25. II. docet satisfacere, modo non fiat frequenter; quia implet quo ad substantiam, quamuis quia non implet quo ad qualitatem praescriptam, peccat venialiter. Profecto si id semel liceat, licebit, me auctore, frequenter; quia singulis diebus novum praecipitum

pram adest, sicut in diebus Quadragesimæ ad ieiunandum.

116. Quid de Officio Resurrectionis? Caramuel d. 109. n. 1387. Caram.
asserit peccare quoad modum venialiter, non mortaliter quo ad substantiam, qui semper Resurrectionis recitat officium. Addit in sententiæ probationem nostrum Franciscum Suarium ex viginti, & quatuor diei naturalis horis decem & octo studendi, ac scribendi curæ libasse, sex horis reservatis Missæ, orationi, Horarum recitationi, prandio, ac somno: ergo (concludit) proculdubio Officium Resurrectionis recitabat semper. Nescio, an sit legitima consequentia, cum Suarius qui quidem sanctitate eximia mirum in modum suam superavit sapientiam, ne ab Horarum Canonicarum recitatione communi detraheret, à somno, ab studio à vita lubens abstulisset. Iam asserui officij obligationem non implere, qui quoad Matutinum Resurrectionis vsus fuerit addicto illi solemnitati priuilegio.

117. Satisficeret ne præcepto, qui loco officij præcepti officium de aliquo Beatificato extra eius diem recitaret? Asserit Granada 2. 2. contr. 1. tract. 7. d. 4. sect. 2. num. 19. neque ex deuotione licere; quia cultus ab Ecclesia illi concessus est pro certo die & personis: vnde neque in alio die, nec ab aliis personis poterit celebrari. Non tamen puto mortaliter delinquere; quia dempstribus Beati lectionibus referentibus historiam, reliqua ex communi assumuntur: & si tres illæ lectiones ad officium omnino non pertinerent, ex Sanchez dixi materia non excedere paruitatem. Sanch.

118. Addit quis, aut demit aliquid ab officio Canonico perpetuo duraturum: delinquet ne lethaliter? Asserit Suarius tom. 2. de Rel. lib. 4. cap. 15. num. 15. quamuis minimum, cum ob introductionem noui cultus, tum ob vsurpatam iurisdictionem. Palaus tom. 2. tract. 7. d. 2. part. 2. num. 15. solum venialiter delinquere putat, sed satisfacere præcepto censet, quia recitat totum quod debet, si addidit: & in parua materia deficit, si dempsit. Hoc approbo, illud autem de solo veniali minimè; quia perpetua additio, aut dempsio vel minima in re tam graui magni ponderis est. Suar. Pal.

119. A quam hora post meridiem potest Matutinum recitari? Ex Filiucio tract. 23. cap. 8. num. 275. ab hora quarta post meridiem diei præcedentis. Ex Sanctio tom. 2. sum. lib. 7. p. 2. cap. 2. dub. 37. num. 4. ab hora secunda post meridiem, seu statim post Vesperas, circa quæ mentem expressi supra n. 55. Sanch.

120. Possunt laudes separatim à Matutino addita oratione,

Sanch. *quotidie separari, sine veniali piaculo?* Sanchez negat *dub. 2. num. 2.* quia hoc solum in noctis Natiuitatis solemnium Martino indicit Ecclesia.

121. *Quaisnam in horis recitandum Officium absque piaculi venialis suspitione?* Matutinum à tertia hora cum dimidia, vel ad summum à quarta (Laudes vna cum Matutino) usque ad auroram. Prima oriente sole. Tertia aliquanto post Sexta aduito iam die. Nona prope prandium, Vesperæ post prandium, hora scilicet secunda, & Completorium prope noctem. Addo ex Sanchez *dub. 35. num. 5.* non esse veniale peccatum Horas anticipare, vel postponere ad modicum tempus semihoræ, aut triplicis quadrantis, seu horæ integra.

Sanch.

122. *Potest ne quis ex causa iusta anticipare, vel postponere totum Officium?* Potest. Causam autem iustam existimo, aut maiorem deuotionem, aut superuenientem occupationem. Sanchez *dub. 36. num. 3.* causam iustam existimat ad recitandum totum Officium tempore vespertino, scholastico esse illud tempus minus studiis aptum.

Sanch.

S. 6. *Recitantes in choro debent sub mortali statuti temporibus Horas aptare?* Suarius *tom. 2. de Rel. lib. 4. cap. 15. n. 11.* asserit, sed probabiliter Valentia *tom. 3. d. 6. quæst. 2. part. 10.* putat solum venialiter delicturos.

De loco.

Suar.

Valent.

124. *Scio non satisfacere recitando cras, qui Officium hodiernum omittit: rogo autem, an si id faciat beneficiarius, pro onere beneficij in ordine ad restitutionem satisfaciat?* Aliquis ex externis asseruit; quia & Capellanus, qui Missam, quam hodie celebrare tenetur, celebrat die crastina. At negat Henricus *lib. 13. cap. 13. n. 2.* quia Bulla Pij V. cogit non recitantes ad restituendum ipso facto absque alia declaratione. Vnde transacto die hodierno, beneficiarius iam pœnam restitutionis contraxit.

Henric.

125. *Peccant ne Canonici mortaliter, si Choro absint, sine causa?* Horarum recitationi si domi dent operam, & Chorus ab aliis persoluatur neque id gerant ex contemptu, aut cum graui scandalo, venialiter solummodo peccant. Regino *tom. 2. lib. 18. cap. 13. num. 176.* auctore. Scio Suarium *cap. 10. num. 17.* huiusmodi Canonikum reum mortalis asseruisse, etiam si distributionum ratam restituat. Qua in sententia absentia trium, aut quatuor dierum in anno ultra tempus in Concilio permillum Choro non interesse, mortale non putarim, Suarij mei venia, qui solum absentia vnus diei excusat.

Regin.

Suar.

126. *Tenentur ne Regulares communiter ad psallendum Horas in Choro, sicut ad Missæ solemnem celebrationem?* Ita planè

ex

ex sancta & recepta consuetudine immemoriali regulam interpretante, & Ecclesias Regularium cum Cathedralibus, & Collegiatis connumerante. *Gordonus tom. 2. lib. 6. q. 2. c. 6. §. 3.* Gord.
 num. 22. At obligatione hac non alligantur singuli Regulares seorsim, sed communitas. Sic *Turrianus 2. 2. contr. 10. d. 1. n. 6.* Turr.

127. An satis, ex legitima causa, Horas in Sacristia, vel Oratorio recitari? Satis quidem; quia Officium dictis in locis ad Ecclesiam dirigitur, & Religiosi, aut Clerici moraliter dicuntur in Ecclesia canere. *Casiro Pal. tom. 2. tract. 7. d. 3. p. 4. num. 2.* Pal.

128. Satisfacit ne, qui syllabas voluntarie abscindit, sensum autem verborum notabiliter non corrumpit? Satisfacit auctore *Fillucio cap. 7. num. 242.* §. 7. De voce. Filluc.

129. Debet ne recitans tali voce uti, ut se ipsum audiat? Aliquis ex externis asserit motum labiorum sufficere; quia verè hic vocaliter orat. *Fillucius autem c. 5. n. 117.* ait hanc *Bonacinae* opinionem solum pro scrupulosis admittendam. Ego quidem nec pro scrupulosis admitto, quia existimo labiorum motum nec orationem esse vocalem, nec præcepto satisfacere. Vox enim orantis debet esse audibilis saltem ab ipso orante; vix enim formari potest vox, quæ ab ipso profereute audiri non possit. Filluc.

130. Satisfaciunt ne Canonici existentes in Choro & submissè psallentes? Asserit *Lessius lib. 2. c. 34. dub. 33. n. 85.* quia legitime præscripta consuetudo ius ex *Concil. Aquilgran. c. 131.* antiquavit, si præceptum in eo imponebatur; nam *Cenedo quest. 2. num. 18.* solum dari consilium existimat. Less.

131. Interrumpi ne possint Horæ? Possunt ne planè sine mortali; quia non solum quilibet Psalmus, sed etiam quilibet versiculus seorsim sumptus est integra oratio, laudatio, vel sententia non habens necessariam cum aliis connexionem, *Lessio cap. 37. dub. 10. num. 57.* asserit. Potest ergo quis Vesperas (v. gr.) incipere, & interrompere post duas horas, (reus tamen venialis si causa non vrget) complendas. *Quid si interrupsissem animo, de nouo incipiendi? Poteris recitare, quod superest.* *Sanchez opusc. tom. 2. lib. 7. cap. 2. dub. 19. n. 5.* Sanch.

132. Recitat quis cum socio, tenetur ne cum illo Antiphonas, & lectiones? Sufficit dicentem socium audire iuniore velocius se legentè. Scio *Azor.* huiusmodi recitatione non approbare. §. 8. De interruptione, Less.

133. Requiritur ne attentio actualis aut virtualis, ad Horarum recitationem? Scio, actualem attentionem esse cum mens actu occupatur circa obiectum: virtuales autè, cum incipit occupari actionis inchoatione, sed postea inuoluntarie distrahitur. Actualis itaque attentio necessaria non est. Virtualè quidem De attentione. §. 9.

Conin. ferè omnes recentiores requirunt. At *Conineh in 3. p. qu. 3. art. 6. num. 291.* secutus Durandum asserit non requiri virtualementem; quia Ecclesia extra Confessionem non habet iurisdictionem in occulta. *c. dolentes* præcipit actum deuorum æternum, (inquit ille) qui satis sit ad externam Religionem, contra illos, qui inter recitandum confabulantur cum secularibus. Actus autem externus orationis debite factus sine risu, confabulatione, &c. est verus actus orationis externus sicut externa adoratio idoli sine intentione, est verus actus externus idololatria.

134. *Lucrantur ne distributiones Canonici in Choro confabulantes?* Lucrantur ex supradicta ratione, vti asserit Sanchez opusc. tom. 2. lib. 2. cap. 2. dub. 100. n. 2.

Sanch.

135. *Quidnam in sententia virtualementem attentionem requirentem, si Canonicus Choro quidem assistat, sed recitet voluntarie distractus?* Non satis faciet præcepto *c. dolentes* de attentione sed satisfaciet præcepto recitandi lato in Bulla, & sic ad restitutionem non tenebitur. Ita Less. lib. 2. c. 37. dub. 11. n. 68.

Less.

Suar.

136. *Requiritur ne faciendi intentio?* Negat Suarius in 1. part. tom. 3. d. 88. sect. 3. Ast alij probabiliter iam defendunt intentionem eius necessariam non esse; imo satisfieri etiam ab eo qui cum expressa intentione non satisfaciendi protunc, recitaret.

S. 10.

De cau-

sis excu-

santi-

bus.

Suar.

Torr.

137. *Detinetur quis in pulsandis organis, deferendis libris, dando thure, &c. tenetur ne postea priuatim illas officij partes recitare?* Suarius asseruit tom. 2. lib. 4. cap. 14. num. 13. sed Turres 2. 2. tom. 1. d. 7. num. 12. negat; quia Chorus, cui seruit, pro ipso satisfacit. Idem asserendum de Clerico studente lectioni, quam lecturus est, dum alij concinunt.

138. *Dubito egrotans, an teneat recitare: quonammodo ab scrupulis expediam?* Si Medicus iudicat recitare te posse maiorem partem, id est, Matutinum cum Laudibus sine notamento, teneris. Si iudicat solum recitare posse minorem, non teneris. Palaus tom. 2. part. 6. d. 2. n. 9.

Pal.

Valent.

139. *Tenetur ne infirmus socium adhibere?* Asserit Valentini si commodè possit, tom. 3. d. 6. quest. 2. part. 10. §. 7. Adde

Pal.

Palaus n. 14. si opus sit; quia vnusquisque tenetur adhibere medium simpliciter necessarium ad præceptum implendum.

Suar.

Less.

Quod limitat Suarius n. 12. ad beneficiarios tantum. At Less. lib. 2. c. 37. dub. 9. n. 54. docet non teneri adhibere socium in ægitudine, qui in sanitate non assolet cum socio recitare. Existimo nullum teneri conducere socium pro officio recitando, sicut nec tenetur pro Missa audienda Sacerdotè conducere.

140. Scio excusare cœcitatē: sed rogo, an si cœcus maiorem partem officij memoria teneat, ad illam teneatur? Afferit Palaus circa n. II.

141. Excusantur ne damnati ad triremos? Ita planè ex Laym. lib. 4. tit. 1. c. 4. n. 6. quia fatis afflictionis; raro laborum intermissionem, rarissimè animi habent promptitudinem.

142. Caret quis Breviario, sed habet diurnum, & officium sit de feria: debet ne recitare Psalmos? Affermat Sanch. tom. 1. opusc. lib. 1. cap. 19. num. 8. quia lectiones de feria cum responsoriis sunt parua materia. Alter Sanchez d. 15. num. 2. negat; quia tres hæ lectiones licet parua in quantitate, sunt pars essentialis officij, sine qua Canonicum Matutinum non constat.

143. Monachus fugitiuus, aut è Monasterio eiectus, aut Clericus degradatus, tenentur ne Officium recitare? Toletus degradatum teneri docet, ab eoque dimittendas adiicit solemnitates, & Dominus v. bis c. m. Scio aliquem, Monachum fugitiuum, aut eiectum excusare; quia non est in statu, in quo obligetur. Ast ego non inuenio, vnde possim iustè eum liberare.

§. 12.
De Horis
Canonicis,
varia.
Tolet.

144. Recipit quis Beneficium inualidè: tenetur ne Horas recitare? Non; quia non habet verum titulum Beneficij, vt Sanchez affirmat. Perit hic Postea Beneficij revalidationem, & compositionem pro fructibus. Debet, eodem Sanctio auctore, exprimere se non recitasse Officium; vel teneretur ob illam causam iterum de fructibus componere.

145. An, si interruptio inter recitandum, sit notabilis, & sine iusta causa: debeam reiterare ab initio? Non teneris sub mortali, Lessio auctore; quia huiusmodi circumstantiæ ad præcepti substantiam non pertinent.

Less.

146. Recito cum aliquo priuilegium habente aut recitandi in Breviario breui, aut antetempus dicendi Horas: num tunc eodem priuilegio fruor? Frui affirmat Henriquez.

Henriq.

147. An nimia celeritas in canendo, aut dicendo sint peccatum mortale? Non esse cum Fillincio sentio, sed veniale tantum; nisi adsit contemptus, aut scandalum, aut notabilis corruptio verborum. Profectò corruptio verborum obligaret ad officij iterationem, celeritas autem minimè, licet mortalis ob scandalum esset; quia iam absolute præcepto satisfactum.

Fillinc.

148. Qua de causa non teneatur beneficiarius ad restitutionem, si sex primis mensibus non recitarit? Lessius ait iure naturali; quia obligatio recitandi Horas non est ex iustitia commutativa, sed ex Religione.

Lessius.

149. Cecus, vel Breviario carens memoriter noscit Psalmos Matutini,

Matutini,

Filliuc.

Matutini, vel integram Horam, v. gr. Primam aut Completorium tenetur ne recitare? De Psalmis solis Filliucius aliter non teneri; quia soli Psalmi non faciunt Horas. Ego de integra Hora idem affirmo; quia sola hora Officium non facit.

150. *Scit ille memoriter lectiones vel capitula alterius diei debet ne illas Psalmis, quos nouit, copulare, ut integrum faciat Officium? Minimè; quia nemo tenetur aliud Officium dicere, nisi Officium diei currentis.*

Lefl.

Suar.

151. *Scio posse Superiorem ex causa iusta cum suis Religiosis dispensare circa Officij recitationem Lefl. aut hore: rogo posse in dispensata, ut aliud Officium dicatur? Ex Suario respondet, posse pro illo die dispensare, ut aliud Officium dicatur, quia quod in Breuiario habetur. Non tamen posse quidquam in Breuiario immutare absque summi Præsulis licentia.*

Saa.

152. *An Capellania sine Papa, aut Episcopi auctoritate constituta obliget ad Officium? Cum Saa assero non obligare; quia Beneficium non est. An obliget Beneficium datum ad Officium non Ecclesiasticum, ut ad Organa pulsandum, in Theologiam docendum? Non obligat eodem Emanuele Theore; quia sufficit onus pulsandi, aut docendi iniunctum ad Beneficij fructus percipiendos.*

Saa.

153. *In Choro quis suam partem dicit, & alteram etiam attentus, percipere non valet: tenetur ne supplere? Iudico cum Saa non teneri, nisi, ut quidam addunt, surdus esset; quia iam non est accidentale non audiuisse.*

Tolet.

154. *An priuatim quis possit officium qua vellet lineu recitare? Existimo Græca, & Hebræa sancta quidem posse recitari minimè.*

Tolet.

155. *An qui mentaliter dicit Officium obligationi satisfaciat? Minimè uti Toletus ait; quia Ecclesia præcipit Officij recitationem.*

156. *An teneat sub veniali Quadragesima tempore Vesperas ante prandium dicere? Docet Toletus posse priuatim prandio recitari.*

Azor.

157. *Scio vagari mente ex negligentia in Officio, veniale solum peccatum esse: rogo an si ex proposito id fiat grauius delinquam, & ad repetendum officium teneat? Azor inuenit assero; peccare te ex contemptu mortaliter; satisfacere tamen Ecclesiæ percipienti, & non teneri iterum recitare, ut dixi superius.*